

MOJE, TWOJE, NASZE DZIEDZICTWO

MOJE, TWOJE, NASZE
DZIEDZICTWO
pakiet wystawowy nr

PRZEWODNIK Wstęp

Dziedzictwo – jego synonimem są słowa spadek i spuścizna. W przypadku dorobku kulturowego, materialnego i niematerialnego dobra, które otrzymujemy po minionych pokoleniach badacze wskazują na subtelny różnicę między pojęciami spuścizna i dziedzictwo. Spuścizna jest nam przekazana, otrzymujemy ją czy tego chcemy, czy nie, natomiast w przypadku dziedzictwa każdy z nas może zdecydować, co przyjmujemy, a co odrzucamy. Warto zwrócić na to uwagę, gdy poszukujemy odpowiedzi na to, czym dla nas, osobiście jest dziedzictwo kulturowe. Co tworzy „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”? Dziedzictwo Polski, europejskie, światowe? Pamiątki rodzinne? Historia miejscowości, mocno osadzona w historii kraju? Zabytki i pomniki? Książki i opowieści? Tradycje i zwyczaje? Czy może być nim jednocześnie smak chleba wypiekanego od lat w lokalnej piekarni oraz obraz namalowany przez znanego artystę, przedstawiający narodowego bohatera? Dziedzictwo to coś, co otrzymujemy po przodkach ale i dorobek naszych czasów, który zostawimy dla następnych generacji. Jakie wartości to ze sobą niesie, a jakie obowiązki? Czy z dziedzictwem się identyfikujemy, czy przypominamy sobie o nim jedynie przy okazji okolicznościowych akademii? Dlaczego dziedzictwo może być groźne? Jak odkrywać je z dziećmi, bez wielkich słów, za to tworząc bliską relację? Jak się ma dziedzictwo do nowoczesności i jak może ono pomóc w rozwijaniu kompetencji ważnych dla społeczeństwa XXI wieku?

Dziedzictwo zwykle wartościujemy pozytywnie, często zapominając przy tym, że mieszczą się w nim także tzw. negatywne zasoby kultury, związane np. z prześladowaniami. Trudno przyznać, że to „moje dziedzictwo”. O tym, które elementy materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego traktujemy jako „swoje” decyduje przynależność do grupy, z którą się identyfikujemy, czy to narodowościowej, etnicznej, religijnej, czy też np. mieszkańców wsi Dzierzgowo albo miłośników muzyki klasycznej. Warto przy tym zaznaczyć, że możemy czuć więź z elementami i zjawiskami z obszaru dziedzictwa, które – na pierwszy rzut oka – nie ma z nami nic wspólnego. Wszystko zależy od tego kim się czujemy, jaki mamy światopogląd, wrażliwość, doświadczenia, wykształcenie, z jakiego środowiska wyrastamy, gdzie mieszkamy itd.

Zapraszamy nauczycieli, edukatorów oraz animatorów kultury do skorzystania z pakietu edukacyjnego, który pozwoli dzieciom i młodzieży poszukać odpowiedzi na pytanie, czym jest „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”, zdobyć wiedzę na jego temat, a co najważniejsze zainteresuje i zaangażuje w działania na jego rzecz.

MOJE, TWOJE, NASZE DZIEDZICTWO

Zestaw edukacyjny objazdowych wystaw powstał w ramach większego projektu pn. „Moje, twoje, nasze dziedzictwo” realizowanego w ramach programu „Wspólnie dla dziedzictwa” Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Projekt „Moje, twoje, nasze dziedzictwo – o co chodzi?”

Projekt realizuje Fundacja Plenerownia w ramach programu „Wspólnie dla dziedzictwa” Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Jego elementami są:

- **obóz wolontariacki** w Muzeum – Zespole Zamkowym w Niedzicy w terminie 13-15 września 2019, skierowany do pracowników instytucji zajmujących się dziedzictwem kulturowym oraz kulturą (m.in. lokalnych muzeów, izb regionalnych, gminnych bibliotek, ośrodków kultury), przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz dziedzictwa, pracowników samorządowych zajmujących się zagadnieniem dziedzictwa, animatorów kultury, właścicieli i użytkowników zabytków, edukatorów i innych osób zajmujących się na co dzień lub chcących podjąć tematyką dziedzictwa
- **cykl wydarzeń** służących upowszechnianiu dziedzictwa organizowanych lokalnie przez uczestników obozu wolontariackiego dla mieszkańców okolicy
- **warsztaty, spotkanie z opowiadaczką historii oraz komnata zagadek**, połączone z promocją książki o skarbie Inków w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa na zamku Dunajec w Niedzicy
- **objazdowy pokój zagadek**, który odwiedzi 8 miejscowości
- **zestaw edukacyjny** do tworzenia objazdowych, interaktywnych wystaw pn. „Moje, twoje, nasze dziedzictwo” w szkołach, domach kultury i bibliotekach
- **cykl 6 spotkań dla nauczycieli** dotyczących wolontariatu na rzecz dziedzictwa w środowisku szkolnym
- **konkurs** na wydarzenia upowszechniające dziedzictwo w środowisku szkolnym, wpisujące się w hasło „Szkolne Dni Dziedzictwa”. Regulamin konkursu do pobrania na www.plenerownia.pl/projekty

Partnerzy projektu: Stowarzyszenie Historyków Sztuki, Muzeum – Zespół Zamkowy w Niedzicy, Sztuka na kółkach

ZESTAW EDUKACYJNY

Zestaw służy do przygotowania interaktywnej mini wystawy pt. „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”. Jest pomyślany jako narzędzie, z którego mogą korzystać nauczyciele, edukatorzy, animatorzy kultury, opiekunowie kółek zainteresowań itp. do pracy z dziećmi i młodzieżą. Ma rozbudzać zainteresowanie tematyką dziedzictwa, przekazywać wiedzę o nim, angażować w działania na jego rzecz i kształtować poczucie odpowiedzialności za jego dobrostan, budując jednocześnie bliską więź z pamiątkami przeszłości. Może być wykorzystywany do realizacji projektów uczniowskich, jako element wzbogacający lekcję, umożliwia kształcenie międzyprzedmiotowe i rozwijanie kompetencji kluczowych. Proces tworzenia wystawy ma charakter edukacyjny, jest formą warsztatu, który można przeprowadzić na różne sposoby. W Przewodniku znaleźć można wskazówki, jak się do tego zabrać. Każda grupa pracująca z zestawem interpretuje temat „Moje, twoje, nasze dziedzictwo” po swojemu, wzbogacając wystawę zgromadzonymi przez siebie eksponatami, inaczej ją aranżując i rozkładając wątki.

Na zestaw składa się pudło, w którym znajdują się:

- **kilka zabytkowych przedmiotów** zwracających uwagę na różne wymiary dziedzictwa, które mają inspirować do własnej interpretacji tematu „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”, są punktem wyjścia dla organizacji wystawy,
- **elementy**, które można wykorzystać do aranżacji wystawy: słoje – gabloty, sznur, spinacze, ramki (duża i mała),
- **zasobnik plansz** z różnymi hasłami, dającymi do myślenia czym jest, co tworzy, jakie zagadnienia wiążą się z terminem „dziedzictwo” – do wykorzystania na wystawie (100 sztuk),
- **przewodnik** tworzenia wystawy.

Podoba mi się, od czego zacząć?

Zarejestruj się na stronie www.plenerownia.pl/kontakt, zamów zestaw objazdowej wystawy „Moje, twoje, nasze dziedzictwo” i czekaj na swoją kolej. Zestaw jest wypożyczany bezpłatnie chętnym szkołom/instytucjom kultury.

Potwierdź, że pudło do Ciebie dotarło wysyłając maila na adres: plenerownia@gmail.com, podając dane swojej placówki oraz informacje kontaktowe. A potem do dzieła!

Materiały możesz wykorzystać w ciągu miesiąca. Trzeba więc dobrze zaplanować harmonogram zajęć i działać dynamicznie – kolejka czeka, jest wielu chętnych.

INSTRUKCJA TWORZENIA WYSTAWY

1. W pudle znajdują się zabytkowe przedmioty, które mają zainspirować do stworzenia wystawy, której motywem przewodnim jest hasło „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”. Są one dla Was punktem wyjścia – to gdzie je umieścicie, co pokażecie obok nich, jakie skojarzenia przyjdą Wam do głowy na ich widok, co o nich powiecie – zależy tylko od Was. Obiekty są umieszczone w wielkich słojach – symbolicznych gablotach, które nawiązują do gablot muzealnych, przypominając o kruchości dziedzictwa, o tym, że trzeba o nie dbać.

CZYM JEST DZIEDZICTWO?

Nazwa „dziedzictwo” wskazuje, że jest to coś, co odziedziczyliśmy po poprzednich pokoleniach, ale i dorobek naszych czasów, który zostawimy w spadku dla następnych generacji. Dziedzictwo to wartość – materialna i duchowa. Przymiotnik „kulturowe” wskazuje, że tworzą go wszystkie elementy tworzące i kształtujące naszą kulturę, a więc tradycje, dzieła sztuki, książki, wynalazki, budynki, filmy, wspólna historia, muzyka, kuchnia (istnieje nawet pojęcie dziedzictwa kulinarnego) i wiele innych.

Dziedzictwo kulturowe dzielimy na materialne i niematerialne.

Dziedzictwo materialne tworzą zabytki ruchome (a więc takie, które teoretycznie można przenosić, np. moneta czy pierścień) i nieruchome (czyli takie, których teoretycznie przenieść się nie da, jak np. dworek, zamek, kościół). Dziedzictwo niematerialne jest bardziej nieuchwytnie. To wiedza, umiejętności, praktyki, idee, wartości, wyobrażenia, przekazy, również związane z nimi przedmioty (np. palmy wielkanocne) czy miejsca (np. warsztat twórcy).

ŹRÓDŁO:

Rozgrzyć dziedzictwo, podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym, opracowanie: Fundacja Plenerownia, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2017. Publikacja jest dostępna bezpłatnie on-line: <http://sztukanafolkach.pl/materialy-edukacyjne/>

Dziedzictwo – Moje, Twoje, Nasze

Często możemy się spotkać z pojęciami:

dziedzictwo światowe, europejskie, polskie, regionalne, moje.

Moje dziedzictwo: kolekcja muzyki, zbiór fotografii, przepisy kulinarne, rodzinne tradycje świąteczne, opowieści babci, stare książki...

dziedzictwo społeczności lokalnej: przydrożna kapliczka, krajobraz, zabytkowy wóz strażacki, oscypek, fabryka...

Polskie dziedzictwo: krakowski Wawel, nuty Chopina, hymn Polski, Tatry, bursztyn, bitwa pod Grunwaldem, stanowisko archeologiczne w Biskupinie, twórczość Mickiewicza, powiedzenie „Bez pracy nie ma kołaczy”, bocian, żubr, czekoladki Wedla...

Dziedzictwo światowe: teoria względności Einsteina, Biblia, Mount Everest, Puszcza Amazońska, igrzyska olimpijskie, dramaty Szekspira, starożytne piramidy w Egipcie, lot w kosmos, kompozycje J.S. Bacha, Aborygeni, sztuka pradziejowa, kreskówki Walta Disneya...

źródło: www.nid.pl

Miejsca, które mają wartość uniwersalną i są ważne dla ludzi niezależnie od ich pochodzenia, kultury, koloru skóry, przekonań religijnych itd. są wyróżniane wpisem na **Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO**. Lista ta jest prowadzona od 1972 roku.

Miejsca ważne dla kultury i historii europejskiej otrzymują **Znak Europejskiego Dziedzictwa**.

Dla dziedzictwa Polski szczególne znaczenie mają **Pomniki Historii**.

Na **dziedzictwo „małych ojczyzn”**, regionalne składają się zabytki lub zjawiska niematerialne, które budują poczucie wspólnoty, wpływają na identyfikację z miejscem i stanowią część tożsamości.

Proces tworzenia wystawy może przebiegać według załączonego scenariusza ale możesz zorganizować go „po swojemu”. Na wystawie oprócz kilku załączonych eksponatów możesz zaprezentować zgromadzone przez grupę przedmioty związane z dziedzictwem, a także stworzone przez dzieci prace nawiązujące do tematu, np. fotografie, ilustracje, rysunki. Na wystawie mogą się znaleźć przykładowo następujące obiekty: lampa naftowa, żelazko na duszę, pamiątki rodzinne, stare fotografie, proporczyki szkolne, świadectwa, tarcze, rzeźby ludowe, rękodzieło, dzieła sztuki, folder o dziedzictwie regionu, obrazek z lokalnego sanktuarium, narzędzia rolnicze, zdjęcia lokalnych zabytków, elementy stroju ludowego, przedmioty związane z wierzeniami, tradycjami, obrzędami, spisane wspomnienia i legendy.

2. **Eksponaty możesz umieścić na:** regale (np. zmontowanym z drabiny i desek), na przygotowanych postumentach utworzonych z pudełek pomalowanych na jeden kolor lub przykrytych jednolitą tkaniną. **Możesz postarać się o więcej gablot** np. dużych rozmiarów stojów. Pamiętaj, że nie wszystkie obiekty muszą znajdować się w gablotach.
3. **Zadbaj o czytelne podpisy.** Powinny one służyć łatwej identyfikacji obiektów i znajdować się mniej więcej na wysokości wzroku oglądających wystawę.
4. **Zadbaj o to, by eksponaty były dobrze widoczne**, ładnie się prezentowały, znajdowały się na wysokości wzroku oglądających. **Pamiętaj o estetyce wystawy** o tym, aby nie była przypadkowym zbiorem rozrzuconych przedmiotów. **Ważne jest, aby zwiedzający mogli odczytać myśl przewodnią wystawy.** Wykorzystaj hasła z zasobnika, aby ułatwić odbiór wystawy. Możecie dorobić własne hasła, na wzór tych załączonych. Mają one zawierać słowo „dziedzictwo” na początku, w środku lub na końcu wypowiedzi.
5. **Zadbaj o punkt widzenia dzieci**, możecie przygotować nietypową ścieżkę zwiedzania np. z zadaniami dla dzieci albo z wykorzystaniem postaci bohatera – przewodnika. Przygotowując wystawę możesz posłużyć się zasadami interpretacji dziedzictwa spisanyymi przez Freemana Tildena.

FREEMAN TILDEN

Specyficznym narzędziem służącym edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego jest interpretacja dziedzictwa. Teoria interpretacji dziedzictwa została opracowana przez Freemana Tildena w latach 50. XX w. ale w Polsce wciąż nie jest powszechnie znana i stosowana. Tymczasem w Wielkiej Brytanii należy do najbardziej popularnych metod w edukacji, nie tylko muzealnej. Jest to doskonałe narzędzie umożliwiające doświadczenie, zrozumienie i osobiste potraktowanie dziedzictwa.

Tilden określił interpretację jako aktywność edukacyjną, co należy rozumieć jako czynne włączenie się jej uczestników w poznawanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, a za ich pomocą pewnych zjawisk, procesów, które mają miejsce we współczesnym świecie. Interpretacja to sposób opowiadania historii, „ożywiania” treści, umiejętnego prezentowania ich odbiorcom po to, by oprócz przekazania im konkretnej informacji, przede wszystkim ich zaciekawić, zainspirować i pomóc zrozumieć. Z tego względu interpretacja odwołuje się do życia – doświadczenia, wiedzy, zainteresowań zwiedzającego.

Tilden określił sześć podstawowych zasad interpretacji, ale nie traktował ich jako nie-naruszalnego kanonu. Podkreślał, że gdyby istniała tylko jedna zasada, byłaby to szeroko rozumiana miłość, czyli zaangażowanie, dzięki któremu dziedzictwo może stać się „naszym dziedzictwem”.

ŹRÓDŁO:

Rozgrzyć dziedzictwo, podręcznik dobrych praktyk...

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH ZASAD TEORII INTERPRETACJI DZIEDZICTWA WG F. TILDENA

1. Interpretacja dziedzictwa (to, co prezentowane, opisywane, opowiadane) powinna odnosić się do tego, co już **znane odbiorcom**, np. do osobistych doświadczeń zwiedzającego.
2. **Interpretacja nie jest informacją**, choć zawsze zawiera informacje. Interpretacja opiera się na informacjach i prowadzi do własnych odkryć dokonywanych przez zwiedzającego.
3. **Interpretowanie jest sztuką**, której można się nauczyć, i czerpie z wielu dyscyplin naukowych oraz artystycznych, np. historii czy architektury.
4. Głównym celem interpretacji jest „**prowokowanie**” (np. inspirowanie do samodzielnego myślenia) w przeciwieństwie do „instruowania” (np. edukowania jako przekazywania informacji).
5. **Interpretacja stara się odnosić do życia człowieka jako całości**. Czyli interpretowanie polega na szukaniu takich ujęć tematu, dzięki którym można zrozumieć czy odkryć złożone, szerokie zjawiska, związane z człowiekiem, a nie tylko poznać rzeczy i ich właściwości.
6. Interpretacja skierowana do dzieci (osoby do około 12. roku życia) **wymaga innego sposobu prowadzenia** niż interpretacja dla osób dorosłych.

Na podstawie Sebastian Wacięga, wpis na Muzeoblogu Małopolskiego Instytutu Kultury, *Freeman Tilden i jego reguły interpretacji dziedzictwa*

Źródło: *Rozgrzyć dziedzictwo. Podręcznik dobrych praktyk...*

7. **Przed wystawą zadбай o inwentaryzację obiektów** przyniesionych na wystawę, możesz posłużyć się załączoną kartą ewidencyjną. Zadбай zwłaszcza o zaznaczenie z czyich zbiorów pochodzą przedmioty zgromadzone na wystawie.

8. **Pamiętaj o dokumentacji przebiegu tworzenia wystawy i jej prezentacji**. Możesz zorganizować uroczysty wernisaż zapraszając rodziców uczniów, mieszkańców, władze lokalne itd. Po zakończeniu działań prześlij do nas (plenerownia@gmail.com) krótką fotorelację z wystawy oraz jej przygotowania, tak abyśmy mogli w mediach społecznościowych zainspirować innych do tworzenia podobnych przedsięwzięć.

HARMONOGRAM

PRACY Z ZESTAWEM EDUKACYJNYM

Przykładowy harmonogram pracy z zestawem „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”

1 Krok: **Wprowadzenie tematu dziedzictwa kulturowego** – można posłużyć się załączonym scenariuszem lub materiałami dostępnymi na stronie: www.sztukanakolkach.pl/materialy-edukacyjne/ Prowadzący omawia z uczestnikami zajęć czekające ich zadanie. Może to zrobić jeszcze przed otrzymaniem zestawu. **Ogłoszenie o zbiorce dodatkowych obiektów na wystawę** – ok. 45-90 min.

2 Krok: **Zbiórka obiektów** oraz ich inwentaryzacja – ok. tygodnia (może trwać dłużej jeżeli poprzedza otrzymanie zestawu – zależy nam, aby nie przetrzymywać zestawu edukacyjnego i na sprawnym przekazaniu go dalej). **Zastanówcie się, gdzie zaaranżujecie wystawę i co wykorzystacie do tego celu.** Co może posłużyć jako regały? Czy dysponujecie jakimiś postumentami? Co możecie przygotować w celu aranżacji?

3 Krok: **Zapoznanie z zestawem edukacyjnym „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”.** Jakie obiekty znalazły się w Waszym pudle? Notujcie Wasze skojarzenia, starajcie się zastanowić, co dany obiekt mówi o dziedzictwie, w jaki sposób się do niego odnosi. Zapoznajcie się z hasłami z zasobnika. Nauczyciel dzieli grupę na zespoły proponowane w scenariuszu – ok. 45-90 min

4 Krok: **Przegląd obiektów zgromadzonych przez grupę.** Czy jakoś wiążą się z obiektami, które do Was dotarły? W nawiązaniu do haseł z zasobnika omawiajcie je i grupujcie wszystkie eksponaty, tak aby je poznać i „wycisnąć” z nich jak najwięcej.

5 Krok: Zastanówcie się, w **jaki sposób do zgromadzonych eksponatów można dopasować komentarze** w postaci haseł z zasobnika – krok 4 i 5: 45-90 min

6 Krok: **Zaaranżujecie wystawę** korzystając z materiałów z zestawu oraz elementów, które przygotowaliście – ok. 45 min

7 Krok: **Wernisaż. Orowadzanie po wystawie** – ok. 45 min. Wystawa może trwać przez jakiś czas.

8 Krok: Pamiętajcie, że kolejka chętnych na zestaw „Moje, twoje, nasze dziedzictwo” czeka! Czas pracy możemy dostosować do naszych potrzeb. **Pamiętajcie, aby nie przetrzymywać zestawu dłużej niż jeden miesiąc.** Docenimy jeżeli uda Wam się **sprawnie przekazać go dalej.**

9. Krok: **Wysyłka krótkiego opisu i fotorelacji** z wystawy oraz jej przygotowania, na adres: plenerownia@gmail.com.

KONSPEKT nr 1

ZAJĘĆ DO WYSTAWY OBJAZDOWEJ

Wystawa objazdowa

Temat: Rozgryźć dziedzictwo

Czas zajęć: 45-90 min

Cele:

Wiadomości

Uczeń:

- definiuje pojęcia: dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne, dziedzictwo regionalne, ludzkości, zabytek, tradycje, gwara, itd.
- wymienia najważniejsze elementy tworzące dziedzictwo kulturowe
- wylicza elementy dziedzictwa kulturowego w swojej okolicy
- wskazuje elementy dziedzictwa materialnego i niematerialnego
- charakteryzuje i opisuje elementy dziedzictwa kulturowego np. tradycje wigilijne, kulturę ludową
- wymienia rodzaje zabytków
- wskazuje różne wymiary dziedzictwa: moje, regionalne, Polski, europejskie, światowe

Umiejętności:

Uczeń posługując się zdobytymi wiadomościami:

- proponuje elementy na listę zjawisk tworzących dziedzictwo kulturowe
- porównuje poszczególne elementy dziedzictwa kulturowego, np. lokalny zabytek z zabytkiem znanym i ważnym dla dziedzictwa ludzkości
- ilustruje poszczególne elementy dziedzictwa kulturowego konkretnymi przykładami, np. muzyka – dzieła Karola Szymanowskiego, literatura – „Trylogia” Henryka Sienkiewicza, gwara – górali podhalańskich itd.
- dowodzi dlaczego dany element stanowi część dziedzictwa kulturowego, dlaczego i dla kogo jest ważny
- ocenia kondycję danego elementu dziedzictwa, jego rozpoznawalność, czy jest żywy, zadbane itd.
- dowodzi dlaczego zachowanie dziedzictwa jest ważne dla współczesnych oraz dla przyszłych pokoleń

Postawy:

Uczeń:

- jest zainteresowany dziedzictwem kulturowym
- ma poczucie uczestnictwa w kulturze i odpowiedzialności za dobrą kulturę
- rozwija kreatywność, umiejętność współpracy w grupie, wypowiedzenia się, uzasadniania swojego zdania, akceptowania punktu widzenia innych ludzi
- rozwija postawę obywatelską, podejmuje działania na rzecz lokalnego dziedzictwa

Formy pracy: indywidualna, zbiorowa, grupowa

Metody pracy: podająca, problemowa, oglądowa, dociekań

Środki dydaktyczne: wydrukowane i wycięte karty z nazwami różnych zjawisk i elementów tworzących dziedzictwo kulturowe, ułożone w pudełku, skrzynce lub w woreczku z napisem „dziedzictwo kulturowe”, wydruk z rejestru zabytków danej okolicy/miejscowości, zdjęcia, foldery, widokówki ilustrujące dziedzictwo materialne i niematerialne danej okolicy/miejsca

Możemy również przygotować potrawy lub produkty będące przykładami dziedzictwa kulinarnego, związane z historią kulturowych marek, tradycyjnymi smakami jak np. oscypek, czekolada Wedla.

Przebieg lekcji:

I FAZA WPROWADZAJĄCA

1. Czynności organizacyjno-porządkowe: przedstawienie tematu oraz celów lekcji.

II FAZA REALIZACYJNA

1. Nauczyciel prezentuje uczniom pudełko/woreczek/skrzynkę z napisem „dziedzictwo kulturowe”. Wyjaśnia, że mieści on różne zjawiska i elementy, które tworzą dziedzictwo kulturowe. Pyta uczniów, czym według nich jest dziedzictwo kulturowe. Zadaje pytania pomocnicze: co to znaczy „odziedziczyć”, co można odziedziczyć, co to jest kultura?

2. Każdy z uczniów losuje po jednej lub dwie karty. Uczniowie w ciszy zapoznają się z nimi.

3. Uczniowie po kolei odczytują słowa zapisane na tabliczkach. Mogą wychodzić na środek klasy i układać karty np. na jednej z ławek lub przypinać je magnesami do tablicy.

4. Nauczyciel zwraca uwagę na różnorodność i wielość elementów. Pyta uczniów czy da się je jakoś pogrupować. Daje przykład: zabytki – kościół Mariacki w Krakowie, tradycje – święcenie pokarmów. Wprowadza pojęcia dziedzictwa materialnego i niematerialnego, tłumaczy je. Wspólnie z uczniami zastanawia się, które z przykładów podanych na kartach są przykładem dziedzictwa materialnego, które wiążą się z dziedzictwem niematerialnym. Zwraca uwagę, że dziedziny te się przenikają (np. koronkarstwo jest przykładem dziedzictwa niematerialnego, ale serweta koronkowa będzie elementem materialnym). Nauczyciel wprowadza pojęcie zabytku techniki, sakralnego, militarnego, archeologicznego, ruchomego i nieruchomego. Wspólnie z uczniami zastanawiają się, czy wśród elementów na kartach są ich przykłady. Jeśli nie, uczniowie próbują je podać. Następnie zgłaszają własne propozycje tradycji, zwyczajów, rzemiosła, umiejętności, przysłów, książek, dzieł sztuki, elementów związanych z muzyką, wynalazków itp. zjawisk składających się na dziedzictwo kulturowe.

5. Nauczyciel wprowadza pojęcie dziedzictwa światowego, europejskiego, narodowego oraz regionalnego. Przytacza listę zabytków UNESCO w Polsce, elementy wyróżnione znakiem dziedzictwa europejskiego, opowiada o Pomnikach Historii i podaje ich przykłady. Uczniowie wskazują te miejsca, które mieli okazję odwiedzić i które znajdują się w okolicy. Następnie opowiadają o dziedzictwie swojej „małej ojczyzny”, posługując się przy tym wydrukiem z rejestru zabytków oraz przyniesionymi folderami, fotografiami, widokówkami itp. Mogą tworzyć swoistą listę siedmiu cudów okolicy. Nauczyciel wspomina również o Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Przytacza wpisane na nią elementy. Wspólnie z uczniami podają przykłady niematerialnego dziedzictwa okolicy.

6. Uczniowie opowiadają o „swoim” dziedzictwie, miejscach szczególnie bliskich, przedmiotach, które wiążą się z historią ich rodziny, przodkami.

III FAZA PODSOMUWUJĄCA

1. Jeśli nauczyciel przygotował potrawy regionalne, oscypki lub czekoladę rozdaje je, mówiąc uczniom, że to także element dziedzictwa, że dziedzictwo także może być smaczne, że to nagroda za ich pracę i że teraz dosłownie będą mieli świadomość, że rozgryźli czym jest dziedzictwo.

2. Nauczyciel zadaje pytania odnoszące się do zakresu lekcji: np. prosi, by uczniowie wytłumaczyli czym jest dziedzictwo, podali po dwa przykłady materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, wskazali dwa obiekty z okolicy wpisane do rejestru zabytków, itd.

3. Grupa zastanawia się nad wartościami związanymi z dziedzictwem, tym dlaczego i dla kogo jest ono ważne, dlaczego powinniśmy o nie dbać.

4. Nauczyciel daje uczniom zadanie, może to być praca domowa. Mają stworzyć własne hasło – skojarzenie do słowa „dziedzictwo”. Inspirację do tego zadania mogą stanowić hasła zawarte w zestawie edukacyjnym do tworzenia wystawy „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”. Słowo „dziedzictwo” może pojawiać się na początku, w środku lub na końcu zdania. Przykłady:

- Dziedzictwo to cel podróży.
- Dziedzictwo to wspomnienia dziadków.
- Dziedzictwo to tradycje, zwyczaje, obrzędy.
- Dziedzictwo jest materialne i niematerialne.
- Czasem dziedzictwo można znaleźć w szufladzie.
- Dziedzictwo to zabytki mojej okolicy.
- Bliskie jest mi dziedzictwo europejskie.
- Zwiedzam dziedzictwo światowe
- Dziedzictwo to wartość.
- Dziedzictwo kształtuje tożsamość.
- Dziedzictwo pozwala zachować pamięć.
- Dziedzictwo to temat na książkę.

5. Inna propozycja zadania domowego to np. wykonanie cyklu fotografii dziedzictwa regionalnego, stworzenie pracy plastycznej na temat dziedzictwa, zaprojektowanie koszulek odnoszących się do dziedzictwa. Inspirację do kreatywnych działań może stanowić hasło „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”.

KONSPEKT nr 2

ZAJĘĆ DO WYSTAWY OBJAZDOWEJ

Wystawa objazdowa

Temat: Wystawa „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”

Czas zajęć: 45-90 min

Cele:

Wiadomości

Uczeń:

- definiuje pojęcia: dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne, dziedzictwo regionalne, ludzkości, zabytek, tradycje, gwara, itd.
- wymienia najważniejsze elementy tworzące dziedzictwo kulturowe
- wylicza elementy dziedzictwa kulturowego w swojej okolicy
- wskazuje elementy dziedzictwa materialnego i niematerialnego
- wskazuje różne wymiary dziedzictwa: moje, regionalne, Polski, europejskie, światowe
- wie jak wygląda praca nad wystawą

Umiejętności:

Uczeń posługując się zdobytymi wiadomościami:

- wskazuje elementy tworzące dziedzictwo kulturowe
- porównuje poszczególne elementy dziedzictwa kulturowego, np. pamiątkę po babci z kościołem wpisanym na listę UNESCO
- ilustruje dziedzictwo kulturowe konkretnymi przykładami
- dowodzi dlaczego dany element stanowi część dziedzictwa kulturowego, dlaczego i dla kogo jest ważny
- opisuje obiekty, potrafi je nazwać, ocenić ich stan, wie jak zbierać o nich informacje
- ćwiczy umiejętność wypowiedzenia się, prezentacji, pracy metodą projektu, współpracy z innym
- analizuje obiekty w różnym kontekście: historii, przeznaczenia, stanu zachowania itp.

Postawy:

Uczeń:

- jest zainteresowany dziedzictwem kulturowym
- ma poczucie uczestnictwa w kulturze i odpowiedzialności za dobra kultury
- rozwija kreatywność, umiejętność współpracy w grupie, wypowiedzenia się, uzasadniania swojego zdania, akceptowania punktu widzenia innych ludzi
- rozwija postawę obywatelską, podejmuje działanie na rzecz lokalnego dziedzictwa

1. FAZA WPROWADZAJĄCA

Zajęcia można poprzedzić osobną lekcją lub warsztatami na temat dziedzictwa kulturowego, korzystając np. z załączonego scenariusza, z pakietu edukacyjnego *Przenośne Centrum Interpretacji Dziedzictwa* – wyd. Narodowy Instytut Dziedzictwa, książek dla dzieci z serii *Kronika Zabytkomaniaka* (zwłaszcza tom I), podręcznika *Rozgrzyźć dziedzictwo. Podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym* – wydawnictwa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, dostępne w Internecie pod adresem: www.sztukanakolkach.pl/materialy-edukacyjne/

Nauczyciel demonstruje uczniom pakiet edukacyjny – pudło, w którym znajdują się elementy służące do montowania wystawy „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”. Zajęcia mogą również poprzedzać otrzymanie zestawu – wówczas nauczyciel odnosi się do materiałów o projekcie udostępnionych w internecie i realizuje część działań opisanych w scenariuszu (jak np. podział grupy na zespoły, gromadzenie obiektów) odpowiednio wcześniej.

Nauczyciel opowiada o czekającym grupę zadaniu, polegającym na przygotowaniu wystawy dotyczącej dziedzictwa kulturowego, noszącej tytuł „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”. Uczniowie definiują słowo dziedzictwo, wymieniają jego przykłady, wskazują elementy dziedzictwa materialnego i przejawy dziedzictwa niematerialnego. Zastanawiają się nad tym, co stanowi dziedzictwo osobiste, regionalne, Polski, europejskie, świata. Podają przykłady. Nauczyciel zwraca uwagę na to, że wszystkie zbiory zazębiają się, przenikają. Prosi uczniów by zastanowili się dlaczego dziedzictwo kulturowe jest ważne, jakie wartości są z nim związane. Zwraca uwagę na to, że zazwyczaj dziedzictwo wartościujemy pozytywnie, ale jego częścią są również negatywne zasoby, takie jak dziedzictwo wojenne. Każda grupa pracująca z zestawem interpretuje temat „Moje, twoje, nasze dziedzictwo” po swojemu, wzbogacając wystawę zgromadzonymi przez siebie eksponatami, tworząc własne hasła na wzór tych udostępnionych w zestawie, inaczej ją aranżując i rozkładając wątki.

Na zestaw składa się pudło, w którym znajdują się:

- kilka obiektów zwracające uwagę na różne wymiary dziedzictwa, które mają inspirować do własnej interpretacji tematu „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”, są punktem wyjścia dla organizacji wystawy
- elementy, które można wykorzystać do aranżacji wystawy: słoje – gabloty, sznur, spinacze
- zasobnik plansz z różnymi hasłami, dającymi do myślenia czym jest, co tworzy, jakie zagadnienia wiążą się z terminem „dziedzictwo” – do wykorzystania na wystawie; można stworzyć własne hasła na wzór tych udostępnionych, tworząc wypowiedź ze słowem „dziedzictwo”.
- przewodnik tworzenia wystawy.

2. FAZA REALIZACYJNA

Rozpoczyna się praca z zestawem edukacyjnym „Moje, twoje, nasze dziedzictwo”. Nauczyciel wyjmując znajdujące się w nim przedmioty. Razem z uczniami opisują je, nazywają, zastanawiają do czego mogły służyć, uważnie oglądają, aby zebrać o nich jak najwięcej wiadomości (pytania pomocnicze poniżej). Wspólnie zastanawiają się, w jaki sposób dany przedmiot odnosi się do dziedzictwa kulturowego. Czy jest to przykład dziedzictwa „z szuflady” – osobistego, mojego? Czy to dziedzictwo materialne, czy element związany z dziedzictwem niematerialnym? Jaki to rodzaj obiektu (zabytek techniki, sakralny, druk, biżuteria, związany z życiem codziennym itd.). Czy dany eksponat odnosi się do dziedzictwa Polski, Europy, świata? Czy przypomina epizod z wspólnej historii, a może ma wymiar regionalny? O jakich wartościach związanych z dziedzictwem przypomina (np. że jest to cel podróży, źródło wiedzy o przeszłości, ma wymiar sentymentalny, wpływa na rozwój okolicy dzięki wpływom z turystyki, decyduje o umiejscowieniu jakiejś inwestycji, wpływa na charakter miejsca, nadaje mu niezwykłą atmosferę, przyciąga, ma walor użytkowy itd.). A może wiążą się z nim mroczne historie, trudne wspomnienia, epizody historii, które nie są oceniane najlepiej. Rozmawiajcie o obiektach, podawajcie wasze skojarzenia, starajcie się tworzyć opisy przedmiotów, spróbujcie jako ćwiczenie stworzyć dla nich karty ewidencyjne/metryczki (wzór jest załączony).

PYTANIA POMOCNICZE:

- Tytuł dzieła, autor, data wydania książki/czasopisma, czego dotyczy treść? Co to za druk? Czy jest znany, dlaczego? Jakie wiadomości o nim możemy zebrać?

- Czy na przedmiocie widnieją jakieś napisy, liczby, sygnatury, znaki, dedykacja, jaka jest ich treść?
- Jak wygląda przedmiot, jaki jest stan jego zachowania, co może świadczyć o jego wieku (rdza, zażółcenie, otwory po drewno jadach, ubytki, uszkodzenia)
- Czy wiadomo, do kogo należał przedmiot? Czy był używany w chłopskiej chacie, w mieście, a może w szlacheckim dworku?
- Gdzie powstał, czy wykonano go ręcznie czy za pomocą maszyn? Jaki rzemieślnik go wykonał, w jakiej fabryce powstał? Czy to jakaś kultowa marka? Czy można odtworzyć jej dzieje, znaleźć o niej informacje w Internecie?
- Kogo przedstawiają ryciny, fotografie, obrazki, rysunki? Ile osób na nich widnieje? Jak są ubrane, co robią? Jak wyglądają (np. ubogi strój, bogaty, mimika, siedzą na koniu, pozują, zbierają ziemniaki, itd.). Jakie informacje możemy zdobyć o tych osobach?
- W jakich okolicznościach wykonano fotografię? O jakiej porze dnia? Jaką porą roku? Jakich wydarzeń dotyczy? Po co ją wykonano?
- Jaką techniką wykonano przedmiot? Czy potrzeba do tego specjalnych umiejętności, zdolności?
- Czy przedmiot jest przykładem dziedzictwa osobistego, związanego z danym regionem, miejscowością, historii Polski, a może jest świadkiem epoki w dziejach świata?
- Czy mówi coś o historii techniki, budownictwa, gospodarki, mody, życiu codziennym, stosunkach społecznych?
- Czy to zabytek o charakterze sakralnym, a może ludowym, albo związanym z historią kolei (z jaką dziedziną, strefą życia jest związany)?
- W jaki sposób symbolizuje, tworzy zasób dziedzictwa (np. płyta gramofonowa z kolędami odnosi się zarówno do dziedzictwa techniki, historii codzienności, jak i niematerialnego – muzyki, zwyczajów świątecznych, tradycji bożonarodzeniowych; być może widnieje na niej jakaś dedykacja – wówczas wiąże się także z obszarem „mojego dziedzictwa” – indywidualnego, wspomnień, historii rodziny itd.)
- Czy w jakiś sposób dany przedmiot może przypominać, wiązać się z dziedzictwem niechcianym, trudnym, np. przypominać o komunizmie, historii PRL, II wojnie światowej)
- Czy przedmiot ma walory estetyczne, wartość artystyczną?
- Czy na kartce widnieje znaczek, kiedy nadano list i gdzie, jak nazywa się dziś ta miejscowość, kto jest adresatem/nadawcą, co przedstawia kartka, czego dotyczy treść, czy da się ją odczytać, czy kartka wiąże się jakos z historią przez duże H, czy ma wartość wspomnieniową?
- Czy przedmiot może mieć wartość sentymentalną?
- Jakich badaczy może interesować (np. historyka sztuki, archeologa, geografa, socjologa, historyka)?
- Gdzie można spotkać podobne obiekty?

Nauczyciel dzieli grupę na kilkusobowe (min. dwuosobowe) zespoły i każdemu z nich przydziała zadanie. Każdy zespół będzie odpowiedzialny za inny etap tworzenia wystawy, na wzór pracy prawdziwego zespołu muzealnego.

Grupa pierwsza to kustosze, to ich zadaniem jest zgromadzenie obiektów na wystawę, nadanie wystawie myśli przewodniej, odpowiednie włączenie w tok narracji haseł z zasobnika lub dodanie nowych, stworzenie scenariusza wystawy. Kustosze mogą ogłosić zbiórkę obiektów np. na forum szkoły, na ogłoszeniach parafialnych, na stronie gminy. Powinni zadbać o bezpieczeństwo obiektów i ich odpowiednie oznakowanie, aby później wróciły do właścicieli. Powinni również zebrać informacje o obiektach. Mogą przy tym korzystać z załączonej karty ewidencyjnej, na której notują co to za obiekt, z czyich zbiorów pochodzi, jak jest datowany, kto go wykonał (warsztat, twórca) itd. Grupa musi również stworzyć robocze podpisy do obiektów. Uwaga: pod czujnym okiem nauczyciela grupa może również ocenić stan obiektów i ostrożnie wyczyścić z kurzu czy pajęczyn te, które się da. Kruche papiery, zdjęcia może trzeba umieścić w ramkach albo inaczej zabezpieczyć. Prosimy nie podejmować żadnych działań interwencyjnych, chodzi tylko o zadbanie o ogólną prezentację obiektów. Robiąc coś przy obiektach bez fachowej wiedzy możemy spowodować nieodwracalne szkody. Jeżeli zaistnieje taka konieczność można zwrócić się do nas o pomoc, chętnie skontaktujemy grupę z osobami, które znają się na rzeczy np. konserwatorami.

Grupa druga to dział plastyczno-techniczny odpowiedzialny za aranżację wystawy. Ten zespół dba o stworzenie plakatu informującego o wystawie, przygotowuje postumenty, gabloty, regały – czyli wszystko to, co służy do prezentacji eksponatów, tworzy także estetyczne podpisy do eksponatów i ewentualne nowe hasła komentujące wystawę (na wzór tych z zasobnika).

Dział trzeci zajmuje się edukacją i promocją – jego członkowie mają za zadanie stworzenie np. ścieżki zwiedzania dla najmłodszych, kart zadań związanych z obiektami, przygotowanie się do oprowadzania po wystawie np. w trakcie wernisażu lub grup kolegów z innych klas. Dział dba również o promocję – tworzy informację o wystawie, wysyła ją do lokalnej gazetki, umieszcza na stronie internetowej szkoły, organizuje wernisaż i zaprasza na niego gości.

Uwaga: praca wszystkich działów musi przebiegać w harmonii, grupy muszą ze sobą współpracować. Dział pierwszy musi przedstawić pozostałym ideę wystawy, zgromadzone obiekty. Razem z pozostałymi muszą się zastanowić nad aranżacją, zabezpieczeniem obiektów. Konieczne jest jak najwcześniejsze włączenie do prac działu trzeciego, aby na wystawie pojawiła się ścieżka edukacyjna, powstały karty zadań (mogą być przecież częścią aranżacji np. w formie dymków komiksowych, wykreowanych wypowiedzi przedmiotów, które „opowiadają” swoją biografię, zadając zagadki), czy powstała dobra informacja w celach promocyjnych. Wszystkie grupy biorą udział w ustawianiu wystawy, każda jest odpowiedzialna za swój odcinek; gdy w innym miejscu potrzeba rąk do pracy, członkowie jednej grupy mogą zostać oddelegowani do pomocy innej. Wystawa to wspólne dzieło! Nauczyciel koordynuje działania. Warto by grupa wcześniej odwiedziła jakąś wystawę muzealną, aby podpatrzeć, jak pracują fachowcy, zainspirować się, mieć jakiś punkt odniesienia. Można zwrócić się o pomoc do pracowników lokalnego muzeum. Pomocą służy także zespół Fundacji Plenerownia – wszelkie zapytania prosimy kierować na adres plenerownia@gmail.com.

FAZA PODSUMOWUJĄCA

Wszystkie działy dokonują przeglądu wystawy, wprowadzane są ostatnie poprawki. Każdy dział podsumowuje swoją pracę. Opowiada o trudnościach, sposobach ich przezwyciężenia, procesie twórczym, co stanowiło wyzwanie, co się najbardziej podobało, ocenia efekt. Ostatecznym podsumowaniem działań jest wernisaż i dalsze życie wystawy.

METRYCZKA

Nazwa: (np. obraz, rzeźba, lampa naftowa, świecznik, imbryk, rękopis, serwetka itp.)

.....

Technika wykonania: (metal, papier, szkło, kamień szlachetny, len itp.)

.....

Data wykonania: (jeśli nie znamy dokładnej daty, podajemy w przybliżeniu np. lata 40. XX w. itp.)

.....

Opis: (wygląd przedmiotu, cechy szczególne)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Stan zachowania: (czy jest uszkodzony, ma przetarcia, ślady po drewnojadach, czy wymaga pilnej naprawy – pamiętaj aby wszelkie naprawy dokonywać pod opieką dorosłego który zna się na rzeczy, ale tworząc metryczkę nie musisz zabierać się od razu za konserwację, możesz zanotować co należy zrobić w kolejnym podpunkcie)

.....

.....

.....

.....

.....

Zalecenia do przyszłego przechowywania: (np.: suche i przewiewne pomieszczenie, schowanie pod dachem, schowanie do teczek papierowych – bardzo ważne w przypadku przechowywania starych przedmiotów papierowych, aby nie wkładać ich w foliowe koszulki, które szczelnie izolują

i mogą powodować zawilgocenie/zaparowanie oraz tworzenie drobnoustrojów, ekspozycja w zacienionym miejscu – na mocne światło szczególnie narażone są fotografie oraz prace na papierze dlatego nie należy ich wystawiać bezpośrednio na silne światło słoneczne)

.....

.....

.....

.....

Rys historyczny: (ważne informacje dotyczące przeszłości eksponatu, ciekawostki)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Właściciel i miejsce przechowywania: (jest to ważne w przypadku tworzenia wystawy aby wiadomo było komu zwrócić eksponat. Może się zdarzyć, że właściciel będzie chciał pozostać anonimowy w przypadku upublicznienia metryczki. Należy wtedy informacje o właścicielu zachować w bezpiecznym miejscu)

.....

.....

Bibliografia, materiały źródłowe: (źródła w których możemy poczytać o tym lub podobnych obiektach, kto opowiedział nam o danym przedmiocie)

.....

Autor metryczki, data, miejscowość: (ważna informacja o tym kto i kiedy zebrał i opracował metryczkę)

SPIS PRZEDMIOTÓW

W ZESTAWIE EDUKACYJNYM NR ____

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.